

**ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГЛАМЕНТУЄ КОНТРОЛЬ ЗА
ДІЯЛЬНІСТЮ СУДІВ (СУДДІВ)**

Наталія Володимирівна НЕСТОР,

*кандидат юридичних наук,
здобувач Відкритого
міжнародного університету
розвитку людини «Україна»*

Вдосконалення, покращення, реформування - ці поняття є невід'ємним аспектом, напрямком, логікою людського світогляду та повсякденної активності індивіда, його поступу в особистому, матеріальному, інтелектуальному, фізичному розвитку. Так само невід'ємно ці поняття інтегровані в сферу державного управління та адміністративно-владних правовідносин, нормотворчої та правозастосовчої діяльності юридичних та фізичних осіб, в тому числі щодо контролю за діяльністю судів (суддів) в Україні.

Взагалі, сфера судоустрою, правосуддя, судочинства викликала та викликає чи не найбільше нарікань з боку суспільства та представників виконавчої, законодавчої влади, відтак цілком закономірно є постійним об'єктом реформ та

змін, пошуку оптимального формату функціонування та виконання своєї ролі в державі та соціумі. З огляду на те, що після крайньої судової реформи 2016 року знову стали проявлятися низка системних недоліків та проблем юридичного механізму контролю за суддями, можна стверджувати, що реформування цієї сфери буде мати перманентний характер. При цьому питання не стільки в слабкості юридичної техніки нормативних приписів, скільки в вітчизняних реаліях правозастосування, яке часто розходиться з законодавчо визначеними механізмами та процедурами.

Вважаємо за доцільне виокремлювати короткострокові та середньострокові (довгострокові) напрямки вдосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує контроль за діяльністю судів (суддів). В першому випадку йдеться про внесення змін до законів та локальних нормативно-правових актів, з питань, які не передбачають сутнісних змін в існуючих процедурах контролю, по суті уточнення та деталізація існуючих адміністративних форм та процедур контролю. В другому – про більш фундаментальні зміни, які не мають однозначної підтримки в парламенті та суспільстві, в тому числі потребують внесення змін до Конституції України.

В короткостроковій перспективі пропонуємо зміни:

1) в законі України «Про судоустрій та статус суддів» від 02 червня 2016р.: 1) пункт 2 статті 83 викласти в такій редакції: «2. Критеріями кваліфікаційного оцінювання є: 1) професійна компетентність; 2) мотиваційно-психологічна, комунікаційно-когнітивна компетентність; 3) професійна етика та добросовісність.»; 2) Абзац 1 пункту 2 статті 107 викласти в такій редакції: «Дисциплінарна скарга подається в електронній формі через офіційний веб-сайт Вищої ради правосуддя. Вища рада правосуддя забезпечує відображення стадії перевірки дисциплінарної скарги, дисциплінарного провадження, оскарження рішення дисциплінарної палати на веб-сайті Вищої ради правосуддя в режимі реального часу (до 24 години доби, наступної за днем прийняття відповідного рішення чи вчинення відповідної дії.»; 3) Абзац 6 пункту 2 статті 107 викласти в такій редакції: «Дисциплінарна скарга

підписується скаржником із використанням кваліфікованого електронного підпису.»; 4) пункт 8 статті 107 доповнити абзацом 2 такого змісту: «Не допускається подання однієї особою протягом одного календарного року більше ніж однієї дисциплінарної скарги на одного і того ж суддю, а також сукупно більше трьох скарг від однієї особи на будь-якого суддю судів України.» Після переходу до онлайн режиму подання скарги, система повинна автоматично фіксувати дату подання скарг та суддю, якого вона стосується. Відповідно перевищення квот подання скарги унеможливає її наступне подання протягом визначеного періоду.»; 5) пункт 9 статті 109 доповнити підпунктами 8, 9 такого змісту: «8) суддя прийняв рішення (в колегії чи одноособово), скасоване в апеляційному чи касаційному порядку, яким третім особам заподіяно матеріальної шкоди (реальних збитків) в розмірі, що перевищує 500 000 гривень.»; «9) суддя прийняв рішення (в колегії чи одноособово), скасоване в апеляційному чи касаційному порядку, яким обмежена фізична свобода, недоторканість особи, та під час виконання якого (перебування особи в місцях примусового утримання), заподіяна смерть чи тяжкі фізичні ушкодження особі.»; 6) пункт 10 статті 109 викласти в такій редакції: «10. Дисциплінарне стягнення до судді застосовується не пізніше п'яти років із дня вчинення проступку без урахування часу тимчасової непрацездатності або перебування судді у відпустці чи здійснення відповідного дисциплінарного провадження, оскарження рішень дисциплінарних органів.»;

2) в законі України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016р.: 1) пункт 2 статті 43 доповнити реченням 2 такого змісту: «Попередня перевірка дисциплінарної скарги здійснюється доповідачем протягом тридцяти днів з дати подання дисциплінарної скарги.»; 2) пункт 1 статті 46 доповнити реченням 2 такого змісту: «Рішення ухвалюється протягом тридцяти днів з дати отримання дисциплінарною палатою висновку доповідача.»; 3) пункт 1 статті 52 доповнити підпунктом 5 такого змісту: «5) неоднакове застосування одним і тих же норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом рішень у подібних правовідносинах.»; 4) пункт 3 статті 55 викласти в такій

редакції: «3. Вища рада правосуддя зупиняє розгляд питання про звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 1 та 4 частини шостої статті 126 Конституції України, на час розгляду скарги або заяви, наслідком якої може бути звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 2, 3, 6 частини шостої статті 126 Конституції України.».

3) в рамках локальної нормотворчості: 1) в локальному акті Вищої ради правосуддя передбачити правила пріоритезації скарг, дотримання загального принципу «чи раніше отримана скарга, тим раніше вона має бути розглянута». З даного принципу допустимий вичерпний перелік винятків, зокрема мають бути пріоритетними скарги щодо суддів, на яких протягом останнього року вже подавалися дисциплінарні скарги, або скарги на суддів, які подали заяви про звільнення за власним бажанням чи у відставку; 2) в локальному акті Вищої кваліфікаційної комісії суддів (порядку, методиці кваліфікаційного оцінювання) сформулювати нормативні дефініції понять «суддівської етики», «добročесності», стандарти їх дотримання; запровадити та деталізувати стандарт балансу ймовірностей на підставі припущення протиправної поведінки – юридичний факт недобročесності має місце, якщо не доведено протилежне; тягар доведення (спростування припущення) лежить на особі, яка оцінюється.

В середньостроковій (довгостроковій) перспективі пропонуємо:

1) Змінити порядок формування персонального складу органів суддівського врядування. В цілях збереження суддівської більшості як засади незалежності суду, квоту з'їзду суддів на призначення членів цих органів, а також статус члена Вищої ради правосуддя для Голови Верховного суду (за посадою) корегувати недоречно. Також доцільно залишити квоту всеукраїнської конференції прокурорів – адже прокурори підпадають під контроль Вищої ради правосуддя. Стосовно всіх інших суб'єктів контролю – замінити їх на представників з числа осіб, які не є суддями або суддями у відставці, що обираються за результатами відкритого конкурсу з числа осіб, кандидатури яких подані міжнародними або всеукраїнськими громадськими організаціями, предмет діяльності яких стосується питань

правосуддя, судоустрою, та/або боротьби з корупцією. Функція призначення матиме технічний характер, реалізовуватиметься Головою Державної судової адміністрації України, без можливості власного корегування результатів конкурсу.

2) передбачити для кандидатів на посаду судді обов'язкового проходження психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, що буде частиною кваліфікаційного іспиту, що проводиться з метою виявлення можливих правопорушень особи, вчинених у минулому. В локальному акті органу суддівського врядування, під час визначення співвідношення результатів дослідження з застосування поліграфу та відповідності кандидата критеріям кваліфікаційного оцінювання доцільно запровадити кореляцію його результатів на нарахування балів кандидату за підсумками кваліфікаційного іспиту. Тобто негативні результати дослідження (високий ступінь ймовірності надання неправдивих даних щодо мотивації роботи, співпраці з іноземними державами, корупції, інших правопорушень минулому) повинні зумовлювати мінімальний обсяг балів в межах визначеної шкали за відповідними критеріями, незалежно від того, які показники були сформовані за результатами безпосередньо тестування.

3) запровадити виборність суддів як шлях до формування, розвитку громадянської свідомості, аналітичного мислення, зацікавленості до державотворчих процесів в країні, - за умови дотримання низки передумов. По-перше, ця зміна можлива в рамках комплексного реформування судової системи в частині запровадження мирової юстиції – вирішення незначних спорів на місцевому рівні мировими судьями. По-друге, застосовувати процедуру обрання лише до мирових суддів, при цьому критерій юридичної освіти у кандидата не є обов'язковим. По-третє, обмеження агітації кандидатів лише зустрічами з виборцями та поширенням друкованих неперіодичних матеріалів; обмеження фінансових витрат на виборчу компанію. По-четверте, обмежені територіальні рамки судової дільниці, де працює судьями певною кількістю населення (не більше 20 тисяч осіб). По-п'яте, механізм відкликання з посади може бути реалізований

громадянами лише шляхом не обрання на наступний термін (зниження ризику впливу на незалежність судді).

Пошук оптимального формату, структури, системи функціонування судової влади; кола осіб, наділених тим чи іншим обсягом управлінської владної компетенції щодо судів та суддів передбачає потребу постійного усунення, корегування недієздатних положень законодавства, запровадження нових механізмів та процедур, здатних в повній мірі забезпечити здійснення ефективного та незалежного правосуддя. Цим і обумовлюється досить широкий перелік напрямків вдосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує контроль за діяльністю судів (суддів), з різним рівнем шансів, перспективи втілення та календарних рамок запровадження.

Окреслені нами напрямки вдосконалення не мають абсолютного значення, в значній мірі є авторським науково-методологічним баченням на існуючі проблеми. Відтак система запропонованих заходів може реалізовуватися поступово, з еволюційною трансформацією судової системи та суб'єктів контролю, готовністю до тих чи інших змін та новацій. Так само кожен новий етап цивілізаційного розвитку України обов'язково обумовить нові перспективні напрямки вдосконалення вітчизняного законодавства. У зв'язку з чим запрошуємо інших науковців, експертів до активної дискусії, обговорень, диспутів з досліджуваної проблематики. Лише колективним зусиллями, поєднанням інтелектуальних ресурсів можна постійно моніторити поточний стан юридичного механізму контролю за суддями, напрацювати та опробувати ті чи інші варіації його покращення та виведення на якісно новий рівень функціонування, забезпечення виконання ним свого сутнісного призначення в судовій системі та суспільстві в цілому.